

Бортник С. Ю.^{1,2}, Лаврук Т. М.¹,
Тимуляк Л. М.³, Омельчук Т. І.¹

¹Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

²Університет імені Яна Кохановського
в Кельцах (Польща)

³Інститут географії НАН України

ТРАНСКОРДОННЕ ПРИРОДООХОРОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ключові слова: транскордонне природоохоронне співробітництво, транскордонні біосферні резервати, пан'європейська екологічна мережа, Україна, країни Європейського Союзу

Актуальність теми. Завдяки своєму природному просторовому розташуванню та геополітичному позиціонуванню Україна має великі потенційні можливості для розвитку транскордонного співробітництва в усіх його відомих нині формах і проявах. Водночас, транскордонна природоохоронна співпраця є не тільки можливою, але й необхідною, особливо у зв'язку із глобалізацією економіки та загостренням екологічних проблем.

Нині збереження та розвиток територій у природному стані визнано актуальною проблемою на міжнародному рівні, а основним засобом для її вирішення є планування екологічної мережі. При цьому транскордонні природно-заповідні території мають стати спільними (сполучними) ланками між національними екологічними мережами сусідніх держав у загальній пан'європейській екологічній мережі. Природно-заповідний фонд України (ПЗФ) також має виконувати функції цієї мережі, оскільки Україна ратифікувала майже всі міжнародні природоохоронні ініціативи, але, на жаль, поки-що цей процес відбувається повільно і формально.

Мета статті – розглянути досвід міжнародного транскордонного співробітництва у країнах ЄС та можливості його трансплантації на транскордонні природоохоронні території України на прикладі біосферного резервату «Східні Карпати».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Транскордонному природоохоронному співробітництву присвячено чимало наукових публікацій [1-3, 5-7 та ін.]. Однак досвід функціонування міждержавних природно-заповідних територій у країнах ЄС та можливість використання його в Україні залишається актуальним питанням, що потребує додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Розвитку природоохоронного співробітництва у Європі

сприяють, перш за все, численні міжурядові організації ООН, зокрема, ЮНЕСКО (UNESCO (МАВ – програма «Людина і біосфера»)) та МСОП (UNEP), діяльність яких спрямована, зокрема, на охорону природи шляхом створення транскордонних заповідних об'єктів – національних природних та ландшафтних парків, біосферних заповідників (резерватів) тощо. Так, завдяки діяльності МСОП на сьогодні у світі налічується близько 160 міждержавних природно-заповідних територій, більше половини з яких – у Європі [1].

Природоохоронна співпраця у транскордонних регіонах задекларована у міжнародних документах Рамсарської, Боннської, Бернської Конвенцій, а також у Деклараціях Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, саміт «Планета Земля» (1992)), Всесвітнього саміту ООН зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002).

На міжнародному рівні найвищою формою охорони природи є транскордонні біосферні резервати ЮНЕСКО (ТБР) – установи ООН, створені для співпраці в галузі збереження і сталого використання біорізноманіття завдяки загальному управлінню спільними екосистемами [2]. Міжнародні біосферні резервати виконують ряд функцій, серед яких найважливішими є:

1) *екологічна* – виражається у сприятливих екологічних умовах для протікання природних процесів, збереженні біологічної різноманітності через поєднання ланок у екологічних коридорах;

2) *соціальна* – полягає у підтримуванні зв'язку людини з природним середовищем, а також у розвитку міжнародних зв'язків;

3) *науково-прикладна* – проявляється через можливість використання накопиченої інформації про взаємозв'язки між рослинним і тваринним світом, закономірності їх розвитку

при дослідженні ландшафтів-аналогів, а також можливість застосування даних міжнародного екологічного моніторингу при пошуку шляхів вирішення глобальних екологічних проблем сучасності;

4) *туристична й рекреаційна* – сприяє міжнародному відпочинку і туризму;

5) *етногенетична* – виражається у збереженні природних умов формування і розвитку певних етнічних груп населення, а звідси – і збереженні їх матеріальної й духовної культури, народних традицій, фольклору, способу життя та ментальності (наприклад, лемків на теренах Ужанського НПП);

6) *освітня* – передбачає створення мережі еколого-освітніх, науково-пізнавальних маршрутів, інформаційних центрів, а також проходження на території міжнародних біосферних резерватів практики студентами вищих навчальних закладів;

7) *загальногуманна* – полягає у розвитку людської моральності у ставленні до природи;

8) *природно-естетична* – сприяє прагненню людини до гармонії та єдності з природою, сприйняттю себе як частини природи тощо [3].

У Європі приділяється велика увага просторовому розвитку міждержавних природно-заповідних територій, оскільки ці території з'єднують між собою екологічні мережі окремих країн у загальноєвропейську екомережу.

У межах України територіями, що потребують транскордонної співпраці з їх охорони, є Карпати, Розточчя, Полісся, басейни Дунаю, Тиси, Дністра, Прута й інших транскордонних річок, які є спільними сполучними природними екокоридорами, однак можуть виконувати і негативну функцію транзиту забруднень. На сьогодні в Україні за програмою ЮНЕСКО функціонують три транскордонні біосферні резервати – трилатеральний українсько-польсько-словацький резерват **«Східні Карпати»** (включає Ужанський національний природний парк, Надсянський регіональний ландшафтний парк (Україна), Бещадський національний парк, Ціснянсько-Ветлінський ландшафтний парк та ландшафтний парк Долина Сяну (Польща), національний парк «Полонини» (Словаччина)); трилатеральний українсько-польсько-білоруський резерват **«Західне Полісся»** (до його складу увійшли біосферні резервати «Шацький» (Україна), «Західне Полісся» (Польща) та «Прибузьке Полісся»

білатеральний українсько-румунський резерват **«Дельта Дунаю»** (на основі Дунайського біосферного заповідника в Україні та природоохоронних територій на південному сході Румунії (Дельта Дунаю, Озерний комплекс Разім-Сіноє, Морський Дунай тощо)). Крім того, існують перспективи розширення території резервату «Дельта Дунаю» через залучення природоохоронних територій Молдови, зокрема Нижнього Прута [4]. Продовжуються роботи зі створення українсько-польського біосферного резервату «Розточчя», до складу якого увійде існуючий в Україні біосферний резерват «Розточчя» [5, 6]. Має всі перспективи для створення транскордонний українсько-білоруський біосферний резерват на базі Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника, природного заповідника «Древлянський» (Україна) та Поліського державного радіаційно-екологічного заповідника [7]. Також продовжується процес створення транскордонного українсько-румунського біосферного резервату у Мармороських горах, до складу якого зі сторони України має увійти національний природний парк «Черемоський» [8].

Слід відзначити, що для території України, яка характеризується значним рівнем антропогенної змінності, відносно менше порушеними у результаті природо-користування є ландшафти Карпатських гір. Так, в Українських Карпатах збереглися окремі площі стиглих та перестиглих лісів з природним для даного регіону ценотичним складом (так звані праліси), фрагменти субальпійських лук тощо, які вже охоплені режимом охорони.

Однак для забезпечення екологічної цілісності Карпатського регіону необхідно поглиблювати транскордонну співпрацю, спрямовану на охорону, збереження та збалансоване використання природних ресурсів.

З цією метою у 2003 році прийнято Рамкову Конвенцію про охорону та сталий розвиток Карпат, яку підписано міністрами України, Чехії, Словаччини, Угорщини, Польщі, Румунії та Сербії і Чорногорії. Верховною Радою України ратифіковано Карпатську Конвенцію у 2004 році [10].

Одним із аспектів угоди є спрямування зусиль на «... збереження, стале використання та відтворення біологічного та ландшафтного різноманіття на всій території Карпат» (ст. 4).

Прописано також необхідність забезпечення високого рівня охорони та сталого використання природних середовищ існування, їхньої цілісності і взаємозв'язку, а також видів флори і фауни, характерних для Карпат [11]. На даний час триває другий етап ухвалені Розпорядженням Кабінету Міністрів України Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат [12], однак деякі важливі заходи, передбачені першим етапом, залишаються не реалізованими. До таких належить, зокрема, і створення міжнародного біосферного резервату «Марамороські гори» [13].

Для подальшого розвитку транскордонної природоохоронної діяльності Україна мусить враховувати міжнародний досвід такої співпраці, особливо для вирішення спільних економічних та екологічних проблем. Розглянемо досвід транскордонного природо-охоронного співробітництва на прикладі біосферного резервату «Східні Карпати».

Біосферний резерват ЮНЕСКО «Східні Карпати» (сертифікат ЮНЕСКО від 02.02.99) має загальну площу 208100 га і включає три національні та три ландшафтні парки у трьох країнах – Польщі, Словаччині та Україні. Основною цінністю ТБР «Східні Карпати» є великі масиви корінних букових та ялицевих пралісів, ділянки субальпійських та післялісових лук, численні реліктові види флори і фауни. Ця територія є центром екологічної мережі Європи та охорони її біорізноманіття, оскільки поєднує рідкісні типи природних середовищ, а також такі, що перебувають під загрозою зникнення або руйнування у Карпатах.

До складу української частини резервату увійшов природний регіональний парк «Стужиця». Панівним типом рослинності резервату є ліси, які утворюють два високі пояси – букових та ялицево-букових лісів. Окремі території резервату мають еталонне значення для реконструкції вторинних смерек, відтворення корінних лісів та ведення лісового господарства. Унікальні букові праліси парку у 2007 р. включено до Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО. У 2011 році природоохоронний об'єкт «Букові праліси Карпат» було розширено за рахунок включення до нього природних лісів Німеччини із присвоєнням назви «Букові

праліси Карпат і старовікові ліси Німеччини» [2].

Загалом флора території Ужанського національного парку налічує близько 1500 видів рослин, зокрема 922 види судинних рослин, із яких 52 види рослин занесено до Червоної книги України. 22 види рослин є ендемічними і зростають лише в Південних і Східних Карпатах. Тваринний світ національного парку є типовим для Східних Карпат. 80 видів тварин занесено до Червоної книги України, 25 видів – до Європейського червоного списку, а 185 видів підлягають особливій охороні згідно з Бернською конвенцією. Багата і різноманітна орнітофауна (114 видів) та фауна безхребетних (наприклад, метеликів тут є 727 видів) [14].

Серед цікавих природних об'єктів парку – місце падіння (1866 р.) найбільшого в Європі Княгинянського метеориту; карстові печери; мінеральні джерела; дерева, що вважаються найстарішими в Україні тощо.

На сьогодні територія має великий туристично-рекреаційний потенціал і добре розвинену рекреаційну мережу. Особливо приваблює туристів залізниця, яка прокладена ще у 1905 році через Ужоцький перевал і на той час належала до угорських королівських державних доріг [15]. Нині на території парку відновлено 17 давніх туристичних маршрутів, створено 5 екологічних стежок та заплановано розширення рекреаційної мережі [16].

Привабливою для туристів є історично-культурна спадщина краю, особливо збагачена самотньою культурою етнічної групи лемків, які мешкають в долині Ужа; їхній осередок тут найбільший в Карпатах.

Однак екологічна ситуація парку все більше заставляє хвилюватися, особливо з приводу масштабних рубок. Згідно з перевіркою, проведеною Мінприроди України влітку 2016 року, величезні масиви лісу в парку вирубуються незаконно [13]. Старовікові ліси Ужанського нацпарку, що входять у буферну зону об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, також вирубуються. У 2014-2015 рр. рубки велися в Костринському, Стужицькому, Жорнавському відділеннях парку. У 2015 р. Мінприроди України погодило Ужанському нацпарку ліміти на суцільну та вибіркочу рубки в буферній зоні об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – в Лубнянському відділенні Ужанського нацпарку [12].

Така ситуація свідчить про необхідність організації постійного державного та міждержавного моніторингу за дотриманням природно-заповідного режиму в межах об'єктів ПЗФ, а також активного громадського контролю, якого, на жаль, ще немає в Україні. Важливо також формувати екологічну природоохоронну культуру як місцевих мешканців, так і туристів, що відвідують ці об'єкти. Повчальним у цьому плані є природоохоронний досвід національного парку Бещади, що буде розглянутий далі.

Бещадський національний парк було створено у 1973 р. Його площа становила на той час всього 59,5 км², але за наступні роки збільшилася майже в 4 рази. Останнє розширення території було здійснено в 1996 і 1999 роках, коли до парку було включено території кількох колишніх українських сіл. Зараз територія парку становить 292 км² і включає найбільш високогірні райони польської частини Бещад [17].

У 1992 р. парк і навколишні його райони стали частиною біосферного заповідника «Східні Карпати» із загальною площею близько 2132 км². Майже 80 % площі займають листяні та мішані ліси з бука, сірої вільхи, явора, ялини та ялиці, з яких 15 % розглядається як дрімучі ліси, що розташовані, зокрема, на південно-західних схилах Малого і Великого Равка і на північних схилах Смерек. Області під суворим захистом охоплюють близько 63 % території. Це найбільший показник серед усіх національних парків у Польщі.

Флора Бещадського національного парку представлена понад 900 видами судинних рослин, 250 видами мохів, 300 видами лишайників; 30 видів рослин є східно-карпатськими та альпійськими ендеміками.

У межах Бещадського національного парку проживає більш ніж 230 видів хребетних тварин, у тому числі 43 видів ссавців, серед яких ведмідь, вовк, рись і дика кішка, із трав'янистих – зубри та олені карпатські. Орнітофауна включає понад 150 видів птахів [18].

У Бещадському національному парку прокладено декілька природно-історичних шляхів, які переважно ведуть уздовж існуючих пішохідних стежок. Загальна довжина їх на території БНП становить 142 км. Пішохідні стежки комбінуються із веломаршрутами. Так, нещодавно продовжено природно-історичний шлях «У долині Верхнього Сану» до його символічних

джерел, на якому чітко вказано ділянки, дозволені для велосипедного руху. На окремих ділянках велосипеда можна залишити на стоянках і рухатись далі пішохідними стежками.

На сайті парку подано всю інформацію для туристів, включаючи картосхеми туристичних маршрутів – велосипедних, кінних, пішохідних стежок, місця велопаркінгів та ночівлі, розташування інформаційних, науково-освітніх центрів тощо. Всі маршрути промарковані, а індивідуальні зупинки позначені невеликими символічними знаками кожного маршруту з наступним номером зупинки. Детальні описи цікавих рослин і тварин разом з їх фотографіями включені до серії посібників, які можна придбати під час туристичного сезону в інформаційних центрах національного парку, яких тут є більше 20.

В Устриках Долішніх організовано науково-освітній центр та музей природи Бещадського національного парку, що має одну з найбільших колекцій природних експонатів у Польщі. Велику увагу тут приділяють науковим дослідженням. Так, на офіційному сайті парку нещодавно з'явилась інформація про організацію XXVII міжнародної конференції «100 років захисту природи в областях сучасної південно-східної Польщі та Західної України». Пленарна частина конференції відбудеться 13-14 вересня 2018 р. в Устриках Дольне, а 15-17 вересня 2018 р. учасники конференції візьмуть участь у науковій поїздці до окремих заповідників Західної України. Ці заходи проводитимуться у Бещадському НПП у зв'язку з 100-річчям природоохоронної діяльності Польщі та 25-річчям «Конвенції про біологічне різноманіття» за участю польських та українських наукових громад. На сайті парку є інформація про всі напрями наукових досліджень, що проводяться на території парку, щороку складається план охоронної роботи, оголошуються результати моніторингу стану екосистем тощо.

Реалізуються також навчально-освітні екологічні програми з учнями та студентами. Так, наприклад у 2017/18 навчальному році у 19-тій програмі «Мої Бещади» взяли участь 217 студентів та 16 вчителів з 16 початкових шкіл. Для вчителів та екскурсоводів проводяться майстер-класи різної природничої та екологічної тематики.

Національний парк «Полонини» на північному сході Словаччини, на кордоні з

Польщею та Україною заснований у 1997 р. Площа парку – 298 км²; буферна зона – 109,7 км². Як і Ужанський національний парк, «Полонини» є частиною об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини». Парк розташований у районі Сніна Пряшівського краю, примикає до території Бецадського національного парку. Найвища точка парку співпадає з місцем сходження кордонів Словаччини, України та Польщі. Полонини – найбільш східна і найменш населена територія Словаччини. Пішохідні стежки для туристів беруть початок з декількох сіл. Близько 80 % території парку покривають ліси, в яких домінують бук і ялиця. У «Полонинах» відзначається найвища в Словаччині концентрація первісних лісів.

Флора парку налічує понад 1000 видів вищих рослин, багато з них є рідкісними або зникаючими. Також тут велике різноманіття грибів – майже 300 видів, понад 300 видів мохів та понад 100 видів лишайників. У парку мешкає багато ендемічних і рідкісних видів тварин (майже 6000 відомих видів безхребетних і майже 300 видів хребетних, 198 видів птахів і 55 видів ссавців [20]. На офіційному сайті парку можна знайти багато пізнавальної і практичної інформації, включаючи навіть поради щодо безпечного поведіння при зустрічі з ведмедем [21].

Природоохоронна робота й організація рекреації і туризму в межах національних парків на території Польщі та Словаччини тісно взаємопов'язані [17]. У рамках взаємодії між Бецадським та словацьким національним парком «Полонини» у 2007–2013 роках реалізовувався мікропроект під назвою «Міжнародний біосферний заповідник «Східні Карпати» – наша спільна спадщина». Нині реалізується спільний проект під назвою «Відвідування Міжнародного біосферного заповідника «Східні Карпати» – краще пізнати, щоб краще захищати». Метою проекту є розвиток польсько-словацького транскордонного співробітництва в області Міжнародного біосферного заповідника «Східні Карпати» шляхом створення спільних публікацій, мобільних додатків і навчання молоді та дорослих у рамках інноваційної

програми „Strażników Gór” («Вартових Гір») [22].

Висновки. Запозичуючи міжнародний досвід, можна суттєво поживити природоохоронну співпрацю України з сусідніми державами як у межах біосферного резервату «Східні Карпати», так і в межах інших транскордонних природоохоронних територій. З цією метою, на нашу думку, слід налагодити спільну науково-дослідницьку роботу, започатковувати освітні та волонтерські програми з охорони природи, організувати обмін досвідом міжнародної природоохоронної роботи. Важливе значення при цьому матиме відкриття та обладнання міжнародних туристичних і природоохоронних стежок, густа мережа яких давно існує в Європі.

Актуальною залишається проблема наукового обґрунтування розширення об'єктів існуючого ПЗФ України та планування нових природоохоронних територій, організації незалежного транскордонного моніторингу стану екосистем тощо. Це стосується усіх існуючих та перспективних транскордонних територій України. У Карпатському регіоні особливо гостро назріла проблема контролю за незаконними рубками в Ужанському національному парку, за дотриманням природоохоронного режиму окремих масивів Карпатського біосферного заповідника, поширення заповідного режиму масиву Свидовець на весь басейн річки Чорної Тиси тощо.

Вважаємо, що більше уваги слід приділяти збереженню етнографічних особливостей у Карпатах, розвитку екологічної свідомості місцевих мешканців та населення України в цілому, їх відповідальності за збереження унікальних національних природних умов і ресурсів. Вирішення окреслених проблем великою мірою залежить від географів, які повинні брати безпосередню участь у дослідженні та плануванні розвитку транскордонних природоохоронних територій. Тільки спільними зусиллями міжнародної співпраці природно-заповідний фонд України буде повноцінно розвиватися та стане багатофункціональною частиною пан'європейської екологічної мережі.

Список літератури

1. Заповідна справа в Україні: Навч. посібник. / За заг. ред. М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с. 2. Національна мережа біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні (до 40-річчя Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера») / Загородній А.Г., Чернінко П.М., Полторацька Т.В. // Вісн. НАН України. – 2014. – № 2. – С. 55-66. 3. Газуда М. В. Регіональний менеджмент збереження і відтворення природно-заповідних територій : монографія / М. В. Газуда, І. Б. Дяченко. – Ужгород : ФОП Бреза А. Е., 2014. – 248 с. 4. Спільний план управління для охоронюваних природних територій : Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та сталого розвитку в Дельті Дунаю та регіоні Нижнього Прута. - PAN Nature (CODE MIS-ETC 1716) – Електронний ресурс : Режим доступу: file:///C:/Users/tymul/Desktop/%D0%A4%D0%93%D1%96%D0%93/JMP_ukr.pdf 5. Стрямець Г. В. Біосферний резерват «Розточчя» як елемент національної та загальноєвропейської екомережі / Г. В. Стрямець, Я. С. Бовт // Наук. вісник НУБіП України. Сер. : Лісівництво та декоративне садівництво. – 2012. – Вип. 171(1). – С. 203-208. 6. Територіальна структура та зонування біосферного резервату «Розточчя» / Парчук Г.В., Бовт Я.С., Стрямець Г.В. та ін. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.16. – С. 80-86. 7. Коніщук В. В. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник у системі пан'європейської екомережі / В. В. Коніщук // Агроєкологічний журнал. – 2016. № 1. – С. 71-81. 8. Гетьман В. І. Фіторізноманіття території національного природного парку «Черемоський» / В. І. Гетьман // Науковий вісник НУБіП України. – 2015. – Вип. 214. – С. 71-82. 9. Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський». – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://old.geology.lnu.edu.ua/phis_geo/Intersting%20about%201-ractice/About%20practices/Practics_ua/NPP-Ukraine/MNS.htm 10. Карпатська Конвенція / Департамент екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації: офіційний веб-сайт. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://ecozakarpat.gov.ua/?page_id=112 11. Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат: офіційний переклад. – Режим доступу – http://ecozakarpat.gov.ua/?page_id=112 12. Про схвалення Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р. №11-р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> 13. План заходів, спрямованих на реалізацію Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат на 2008-2020 роки по Закарпатській області. – Режим доступу – http://ecozakarpat.gov.ua/?page_id=112 14. Природно-заповідний фонд України – Ужанський НПП – Електронний ресурс. – Режим доступу: pzf.menr.gov.ua/ужанський-нпп.html 15. Ужанський національний природний парк. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://carpaty.net/?p=28972&lang=uk> 16. <https://unpp.uz.ua/ekolohichnyj-turyzm/ekomarshruty/> 17. Bieszczadzki Park Narodowy. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.bdpn.pl/> 18. Podbereski D. Wędrówki Przyrodnicze, Trasy wycieczek przyrodniczych / Dariusz Podbereski. – Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskie, 1995. – 132 s. 19. Bieszczadzki Park - <https://www.bdpn.pl/dokumenty/regulamin/2018/Za%C5%82%C4%85cznik%20mapa%20nr%201.pdf> 20. Buraľ M. Rastlinstvo NP Poloniny / Buraľ Miroslav // Krásy Slovenska. – 2012. – R. LXXXIX, nr 7-8/2012. – S. 14-15. 21. Národný park Poloniny – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://nppoloniny.soprs.sk/> 22. Bieszczadzki Park Narodowy .- Електронний ресурс.- Режим доступу: https://www.bdpn.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1981&Itemid=229

Бортник С.Ю., Лаверук Т.М., Тимуляк Л.М., Омельчук Т.І. Транскордонне природоохоронне співробітництво України та країн Європейського Союзу. У статті проаналізовано досвід міжнародного співробітництва у розвитку транскордонних природоохоронних територій України та країн ЄС на прикладі біосферного резервату «Східні Карпати». Подано характеристику організації та функціонування національних природних парків Ужанського, Бещадського та «Полонини». Проведено аналіз природоохоронної діяльності в межах цих об'єктів ПЗФ та пропонується запозичення досвіду для розвитку української частини біосферного резервату та інших транскордонних природоохоронних територій.

Ключові слова: транскордонне природоохоронне співробітництво, транскордонні біосферні резервати, пан'європейська екологічна мережа, Україна, країни Європейського Союзу.

Bortnyk S.Yu., Lavruk T.M., Tymuliak L.M., Omelchuk T.I. Transboundary nature conservation cooperation between Ukraine and the countries of the European Union. The experience of international cooperation in the development of transboundary nature conservation territories of Ukraine and the EU countries on the example of the Eastern Carpathians biosphere reserve was analysed in article. The characteristic of the organization and functioning national nature parks of Uzhansky, Bieschadsky and Poloniny is given.

The assessment of environmental activities within these objects was conducted and it was suggested to borrow some provisions of international experience for the development in Ukrainian part of the Eastern Carpathians biosphere reserve, as well as for other transboundary nature conservation territories. It is necessary to organize scientific research work, to initiate educational and volunteer programs on nature

conservation, to exchange experience of international environmental work. Important in this case will be the opening and equipment of international tourist and nature trails, a dense network of which has long existed in Europe.

Problems of scientific substantiation of the expansion of existing protected territories, as well as planning new, the organization of an independent transboundary monitoring of the state of ecosystems are particularly relevant to all transboundary regions of Ukraine.

For the Carpathian region the problems of control over illegal felling in the Uzhansky National Park, the observance of the environmental regime of certain massifs of the Carpathian Biosphere Reserve, the proliferation of the reserve regime of the Svydovets massif for the whole Basin of the Chorna Tysa river are very important. More attention should be paid to the preservation of ethnographic features of the Carpathians, the development of ecological consciousness of local inhabitants and the population of Ukraine as a whole, their responsibility for the preservation of unique national natural conditions and resources.

The solution of the above problems to a large extent depends on the geographers who should participate directly in the study and planning of the development of transboundary protected areas.

Only through joint efforts of international cooperation Ukraine's naturally reserved fund will become a multifunctional part of the Pan-European ecological network.

Keywords: transboundary nature protection cooperation, Ukraine, European Union countries, transboundary biosphere reserves, Pan-European ecological network.